

7. Lima, D. Domestic Sovereign Debt and External Sovereign Debt Default [Electronic resource] / D. Lima // Indiana University Bloomington. – 2016. – Rezhym dostupu: <https://economics.indiana.edu/home/conferences/2016-jordan-river-economics-conference/files/2016-04-29-13.pdf>.

8. Dufrenot, G. Sovereign default in Emerging market countries: A transition model allowing for heterogeneity [Electronic resource] / G. Dufrenot, A-C. Paret // Aix-Marseille School of Economics. – 2015. – Rezhym dostupu: <http://afse2015.sciencesconf.org/61524/document>.

9. Trade and development report / Report by the secretariat of the United Nations Conference on Trade and Development. – 2008. 7. Hatchondo, J.S. The Economics of Sovereign Defaults [Electronic resource] / J.S. Hatchondo // Federal Reserve Bank of Richmond Economic Quarterly. – 2007. – Rezhym dostupu: <https://core.ac.uk/download/files/153/6993505.pdf>

Дані про авторів

Андрющенко Катерина Анатоліївна,

д.е.н., доцент, професор кафедри економіки підприємств, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

e-mail: katya373@i.ua

Ковтун Віта Петрівна,

к.е.н., старший викладач кафедри економіки підприємств, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

e-mail: vitkovtun@ukr.net

Данные об авторах

Андрющенко Екатерина Анатольевна,

д.э.н., доцент, профессор кафедры экономики предприятий, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана

e-mail: katya373@i.ua

Ковтун Вита Петровна,

к.э.н., старший преподаватель кафедры экономики предприятия, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана

e-mail: vitkovtun@ukr.net

Data about the author

Kateryna Andriushchenko,

D.S. of Economics, Professor of the Enterprise Economics Department State University, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

e-mail: katya373@i.ua

Vita Kovtun,

PhD of Economics, Senior lecturer of the Enterprise Economics Department State University «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman»

e-mail: vitkovtun@ukr.net

УДК 336.1

DOI: 10.5281/zenodo.1482869

МАРШАЛОК Т.Я.

Аналіз фіскальної політики України в умовах економічних циклів: позитивні та негативні аспекти

Мета дослідження. Виявити взаємозалежності, що виникають в царині фіскальної політики, можливості зниження чи необхідність підвищення податкового навантаження. Запропонувати ефективні механізми перерозподілу видатків держави для підвищення соціальних стандартів та розвитку економіки. А також встановити, як державні запозичення впливають на соціально-економічне становище країни, визначити чи можливо на даному етапі функціонування економіки відмовитися від нових запозичень, для того щоб знизити рівень боргової залежності країни.

Методика дослідження. Під час дослідження використовувалися загальнонаукові і спеціальні методи, зокрема: монографічний – при огляді літературних джерел за темою дослідження; експертно-логічний – при виборі кроків щодо формування фіскальної політики на тих чи інших етапах економічного розвитку; системно-аналітичний – при критичному аналізі фіскальної політики в умовах тих чи інших економічних дисбалансів.

Результати. Встановлено, що наступне нагромадження боргу країни може призвести до втрати економічної незалежності нашої держави, диктуванням певних економічно не вигідних умов зовнішніми кредиторами, що у подальшому вплине на соціальний та економічний добробут наших громадян.

Запропоновано змінити вектори державної фінансової політики в напрямку підвищення рівня капітальних видатків, зменшення боргового навантаження за рахунок зовнішніх позик, змінити вектори в напрямку залучення коштів від внутрішнього кредитора, зменшити рівень податкового навантаження на прибутки підприємств реального сектору, що дозволить вивільнити кошти для реінвестування, розширення сфери виробництва, призведе до пришвидшення темпів виробництва валового внутрішнього продукту. Як основа економічного зростання необхідно знизити рівень контролю за сферою виробництва, дебюрократизувати відносини між державою та бізнесом, необхідно впровадити непрямі методи державного контролю, забезпечити прозорість державної політики в сфері закупівель, дозволити громадянськості приймати активну участь в прийнятті рішень в сфері економіки, що дасть змогу підвищити рівень довіри міжнародних інституцій, покращити інвестиційний клімат в країні, а це в свою чергу стане поштовхом до розвитку економіки.

Практична значущість. Отримані результати дослідження є підґрунтям для ефективного управління економічними процесами через призму фінансової політики держави.

Ключові слова: фінансова політика, економічний цикл, фази економічного циклу, дискреційна фінансова політика, недискреційна фінансова політика, автоматичні економічні стабілізатори, податок, державні видатки, доходи громадян, державний борг.

МАРШАЛОК Т.Я.

Анализ фискальной политики Украины в условиях экономических циклов: позитивные и негативные аспекты

Цель исследования. Выявить взаимозависимости, возникающие в области фискальной политики, возможности снижения или необходимости повышения налоговой нагрузки. Предложить эффективные механизмы перераспределения расходов государства для повышения социальных стандартов и развития экономики. А также установит, как государственные заимствования влияют на социально-экономическое положение страны, определить возможно ли на данном этапе функционирования экономики отказаться от новых заимствований, для того чтобы снизить уровень долговой зависимости страны.

Методика исследования. В ходе исследования использовались общенаучные и специальные методы, в частности: монографический – при просмотре литературных источников по теме исследования; экспертно-логический – при выборе шагов по формированию фискальной политики на тех или иных этапах экономического развития; системно-аналитический – при критическом анализе фискальной политики в условиях тех или иных экономических дисбалансов.

Результаты. Установлено, что следующее накопления долга страны может привести к потере экономической независимости нашего государства, диктовкой определенных экономически невыгодных условий внешними кредиторами, в дальнейшем повлияет на социальное и экономическое благосостояние наших граждан.

Предложено изменить векторы государственной фискальной политики в направлении повышения уровня капитальных расходов, уменьшения долговой нагрузки за счет внешних займов, изменить векторы в направлении привлечения средств от внутреннего кредитора, уменьшить уровень налоговой нагрузки на доходы предприятий реального сектора, что позволит высвободить средства для реинвестирования, расширение сферы производства, приведет к ускорению темпов производства валового внутреннего продукта. В качестве основы экономического роста необходимо снизить уровень контроля за сферой производства, дебюрократизировать отношения между государством и бизнесом, необходимо внедрить косвенные методы государственного контроля, обеспечить прозрачность государственной политики в сфере закупок, предоставить право общественности принимать активное участие в принятии решений в сфере экономики, что позволит повысить уровень доверия международных институтов, улучшить инвестиционный климат в стране, а это в свою очередь станет толчком к развитию экономики.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования являются основой для эффективного управления экономическими процессами через призму фискальной политики государства.

Ключевые слова: фискальная политика, экономический цикл, фазы экономического цикла, дискреционная фискальная политика, недискреционная фискальная политика, автоматические экономические стабилизаторы, налог, государственные расходы, доходы, государственный долг.

MARSHALOK T.Y.

Analysis of the Ukrainian fiscal policy in the conditions of economic cycle: positive and negative aspects

The aim of the study. Identify the interdependencies that arise in the area of fiscal policy, the possibility of reducing or need to increase the tax burden. Propose effective mechanisms for redistributing state expenditures to improve social standards and economic development. And also to determine how government borrowings affect the socio-economic situation in the country, to determine whether it is possible at this stage of the economy to abandon new borrowings in order to reduce the level of debt dependence of the country.

Research methodology. During the research, general scientific and special methods were used, in particular: monographic – when reviewing literary sources on the subject of research; expert-logical – when choosing steps to formulate fiscal policy at certain stages of economic development; system-analytical – at a critical analysis of fiscal policy in the context of certain economic imbalances.

Results. It was established that the next accumulation of the country's debt could lead to loss of economic independence of our state, dictation of certain economically unprofitable conditions by external creditors, which will further affect the social and economic well-being of our citizens.

It is proposed to change the vectors of the state fiscal policy in the direction of increasing the level of capital expenditures, reducing debt burden from external loans, changing vectors in the direction of raising funds from the internal creditor, reducing the level of tax burden on profits of enterprises in the real sector, which will release funds for reinvestment, expansion of the sphere production, will lead to an accelerated rate of production of gross domestic product. As a basis for economic growth, it is necessary to reduce the level of control over the sphere of production, to de-bureaucratised relations between the state and business, to implement indirect methods of state control, to ensure transparency of the state policy in the field of procurement, to allow the public to take an active part in decision-making in the field of economy, which will allow to increase the level of confidence of international institutions, improve the investment climate in the country, which in turn will be a boost to the development of the economy.

Practical significance. The obtained research results are the basis for effective management of economic processes through the prism of the fiscal policy of the state.

Key words: fiscal policy, economic cycle, economic cycle phases, discretionary fiscal policy, non-dispersed fiscal policy, automatic economic stabilizers, tax, state expenditures, citizens' incomes, public debt.

Постановка проблеми. Найважливішим показником ефективного функціонування державних фінансів є податкове, боргове навантаження, а також рівень перерозподілу доходів держави за видами (соціальна складова, бюджетне фінансування соціальних галузей економіки, економічні видатки).

Для оцінки ефективності державної політики в сфері державних фінансів необхідно проаналізувати основні макроекономічні показники, такі як ВВП, інфляція, рівень заробітної плати, доходи домогосподарств, розвиток окремих галузей промислового виробництва, сільського господарства, сфери послуг. Також дослідити вплив

податкових надходжень, видатків бюджетів, боргу країни на зміну макропоказників держави.

Мета такого дослідження: виявити та встановити залежності, можливість зниження чи необхідність підвищення податкового навантаження, запропонувати ефективні механізми перерозподілу видатків держави для підвищення соціальних стандартів та розвитку економіки. А також встановити, як державні запозичення впливають на соціально-економічне становище країни, визначити чи можливо на даному етапі функціонування економіки відмовитися від нових запозичень, для того щоб знизити рівень боргової залежності країни.

Виклад основного матеріалу. В даній науковій праці ми спробуємо змодельювати основні вектори розвитку економіки для формування фінансово незалежної країни з високими соціальними та економічними стандартами, високим рівнем доходів громадян, низькою інфляцією, сприятливим інвестиційним кліматом. Виокремити та запропонувати інструменти, застосування яких призведе до зростання ВВП.

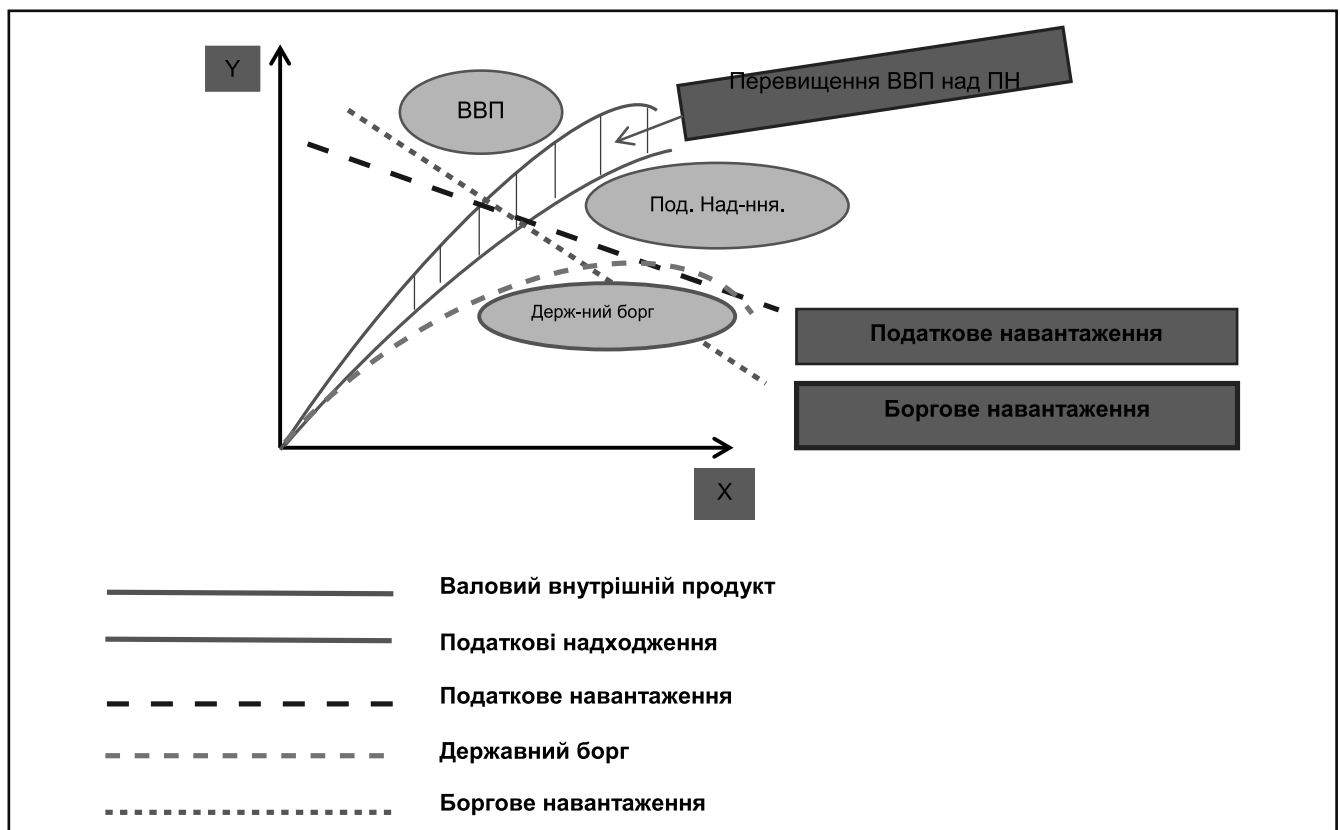
Податкове навантаження це показник, що відображає ступінь перерозподілу податків, а також інших обов'язкових платежів визначених вітчизняним законодавством через показник валового внутрішнього продукту країни [1].

В той час як боргове навантаження вказує на частку державного боргу в структурі валового внутрішнього продукту [2].

Графічно такі показники можна зобразити наступним чином (рис. 1).

Інтерпретація податкового та боргового навантаження дає змогу спостерігати, що зростання валового внутрішнього продукту при здійсненні недискреційної фіскальної політики призводить до збільшення різниці між цим макропоказником, податковими надходженнями та боргом країни.

Така ситуація є закономірною, адже при швидкому збільшенні рівня валового внутрішнього продукту норма оподаткування залишається сталою, що дозволяє вивільнити кошти для інвестування, накопичення чи додаткового споживання, в той час приріст власного капіталу зменшує потребу в залученні боргових інструментів. При прирості ВВП, показники податкового та боргового навантаження повинні знизитися в короткостроковій перспективі. Водночас, зниження рівня боргового навантаження відбувається швидшими темпами ніж податкового, що пояснюється економічними особливостями. Адже державний борг і його залучення є інструментом дискреційної фіскальної політики, тоді як податки відносяться до інструментів недискреційного характеру (вмонтовані економічні стабілізатори). Чому зниження навантаження є явищем короткострокового характеру? Адже в середньостроковому періоді уряд може застосувати дії дискреційного характеру, в ручному режимі збільшити податкові ставки, запровадити нові податкові платежі, встановити додаткові обмеження, такі як ліцензування, дозволи, що призведе до додаткового «фіскального» навантаження. Водночас, що

Рисунки 1. Інтерпретація податкового та боргового навантаження*

* Розроблено автором на основі [1;2]

стосується кредитних ресурсів держави, достатні наявні фінансові ресурси, дадуть змогу взагалі відмовитися від залучення додаткових кредитних ресурсів країною в короткому періоді. Адже в середньостроковій та довгостроковій перспективі в державі може бути прийняте рішення про залучення додаткових фінансових ресурсів, вартість яких є меншою ніж приріст доходів держави.

Для аналізу економічної ситуації в Україні за останні роки, проведемо моніторинг основних макроекономічних показників, які відображають податкове навантаження. А також проведемо дослідження впливу державного боргу, видаткової політики держави на економічні коливання та зміни економічної ситуації. Таке дослідження дозволить виявити економічні цикли, коливання макроекономічних показників та спрогнозувати яким чином розвиватиметься економіка країни в майбутніх періодах. Встановити, чи застосовувані державою дискреційні інструменти фіскальної політики ефективно впливають на економічний розвиток, як уряд долає фіскальні розриви, інструменти якого характеру при застосуванні урядом є пріоритетними. Такий аналіз дозволить виробити ефективні кроки для подолання економічних дисбалансів.

Для аналізу використаємо дані за роками, зокрема динаміку ВВП, податкових надходжень до Зведеного бюджету України, Єдиного соціального внеску, Військового збору.

Аналізуючи основні макроекономічні показники, спостерігаємо їх номінальне зростання, лише 2013 рік, знаменувався зниженням номінальних надходжень податкових платежів у порівнянні до попереднього року. Що стосується податкового навантаження його рівень коливався в межах від 31,99% у 2016 р. до 35,91% у 2012 р., тоді як з 2008 до 2010 року відбулося зменшення цього показника з 35,61% до 32,91%, причиною такого зниження була економічна криза, яка призвела до свідомого зниження податкового навантажен-

ня для стабілізації інвестиційного клімату, та виведення економіки країни зі стану рецесії. Після стабілізації економіки країни, спостерігаємо поступове зростання податкового навантаження у 2011 році – 35,17% та 2012 р. – 35,91%. А вже за підсумками 2013 року, коли Україна пережила найбільшу за історію незалежності політичну кризу спостерігаємо зменшення цього показника до рівня 34,92% і аж до показника 31,99% у 2016 році. Причиною такого зниження в першу чергу є політичні та економічні потрясіння, які негативно вплинули на економічне та інвестиційне середовище країни, зниження надходжень податкових платежів від промислового сектору економіки, тимчасова окупація частини території України, війна з Росією.

Якщо відобразити отримані показники за допомогою графіка, зможемо спостерігати циклічність економіки країни. Однак для більшої точності розрахунків необхідно перевести основні макропоказники у долари США, адже валютний курс також впливає на волатильність економіки та її циклічність [6].

Аналізуючи наведені показники, приходимо до висновку про існування економічних дисбалансів в Україні, які проявляються через економічні цикли. Зокрема, з графіку чітко простежуються стадії спаду, 2008–2009; 2013–2015 рік, фази депресії – 2009 та 2015 рік, фази піднесення – 2009–2013; 2015 рік і триває досі, що чітко спостерігаємо за результатами 2016 та 2017 рр.

Можна зробити висновок, що економічна криза в Україні була наслідком світової економічної кризи, яка розпочалася у 2008 році, та негативно вплинула на економічний клімат в Україні. Однак українській економіці вдалося досить швидко подолати наслідки негативних тенденцій і вже у 2009 році спостерігаємо економічне зростання. Найбільш негативні тенденції в Україні спостерігаємо у 2013 році, найбільше на окреслену ситуацію вплинула політична криза та військова агре-

Таблиця 1. Макроекономічні показники України в млн. грн. та рівень податкового навантаження у %*

Роки	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ВВП	948056	913345	1082569	1316600	1408889	1454931	1566728	1979458	2383182	2982920
Податкові надходження	235680	209789	236901	323991	347986	341165	355428	507636	650782	828159
ЄСВ	101951	99821	119343	139056	157980	166864	165923	169874	111707	158910
Податкове навантаження	35,61%	33,90%	32,91%	35,17%	35,91%	34,92%	33,28%	34,23%	31,99%	33,09%

* Розроблено автором на основі [3;4;5]

Таблиця 2. Макроекономічні показники України в млн. дол. США та рівень податкового навантаження у % [3; 4; 5; 6]

Роки	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Показники										
ВВП	179992	117228	136419	163160	175781	183310	131805	90615	93270	109265
Податкові надходження	44744,7	26926,5	29852,9	40150,7	43416,7	42984,1	29901,3	23238,4	25469,4	30335,5
ЄСВ	19355,8	12812	15038,9	17232,6	19710,5	21023,6	13958,7	7776,4	4371,8	5820,9
Податкове навантаження	35,61%	33,90%	32,91%	35,17%	35,91%	34,92%	33,28%	34,23%	31,99%	33,09%

сія зі сторони Росії. Однак на фоні несприятливої політичної ситуації уряду України вдалося стабілізувати економічну ситуацію і вже у 2016 році українська економіка почала зростати, проте таке зростання відбувається повільнішими темпами ніж це ми могли спостерігати в попередні періоди.

Також варто зауважити, що динаміка податкових надходжень та ЄСВ відображає траєкторію зміни ВВП в Україні, однак у фазах спаду ми можемо бачити зниження рівня податкового навантаження, що чітко відображено в наших розрахунках (Таблиця 1 і Таблиця 2).

Така ситуація засвідчує використання дискреційних фіскальних інструментів, задля примусового зменшення податкового тиску на економіку країни. Саме 2014–2015 роки відзначаються зниженням податкового навантаження на фонд оплати праці, зменшенням ставки податку на прибуток підприємств.

Хоча динаміка податкових надходжень у 2016–2017 рр. підтверджує нашу гіпотезу про зниження рівня податкового навантаження в період економічного зростання, адже в ці роки уряд не застосовував інструменти примусового фіскального характеру, що призвело до збільшення розривів між зростанням ВВП та податковими надходженнями.

Варто зауважити, що тривалість останнього повного економічного циклу в Україні, який тривав з 2009 – 2015 рр. становив 6 років.

Для розуміння проблеми, і виокремлення тих чинників, які найбільше вплинули на динаміку ВВП і породили економічний цикл 2009 – 2015 років, дослідити вплив окремих галузей економіки на формування ВВП в Україні.

Для аналізу пропонуємо виокремити промисловість, продовольчу сферу (аграрний сектор) і сферу послуг, секторів економіки де створюєть-

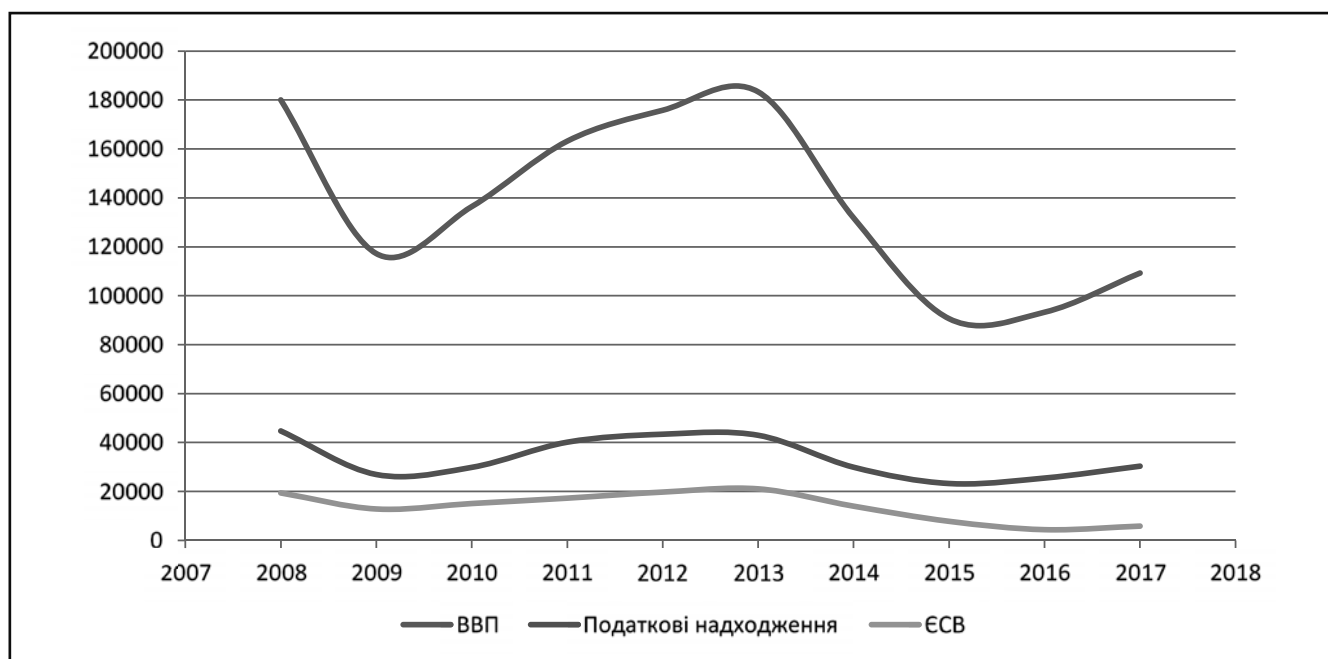

Рисунок 2. Динаміка ВВП, податкових надходжень та єдиного соціального внеску в розрізі 2008–2017 років, дол. США.*

* Розраховано автором на основі: [3; 4; 5; 6]

Таблиця 3. Динаміка створення валового внутрішнього продукту за галузями економіки у 2008–2017 рр., млн. грн. *

Роки	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Показники										
ВВП	948056	913345	1082569	1316600	1408889	1454931	1566728	1979458	2383182	2982920
Промисловість	219072	182554	206136	239547	255572	246314	273170	331833	423121	550769
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	65148	65758	80385	106 555	109785	128738	161145	239806	279701	305194
Сфера послуг	576494	599018	667951	765929	847712	908760	948404	1117748	1320406	1664141

* Розроблено автором на основі: [3]

ся найбільша додана вартість, формується валовий внутрішній продукт.

Вибірка статистичних даних за роками щодо створення доданої вартості у визначених трьох стратегічних галузях виглядає наступним чином (Таблиця 3).

Для кращого розуміння обраних для аналізу статистичних показників, зазначимо, що до промисловості нами віднесено добувну та переробну промисловість, до сфери послуг ми віднесли створений ВВП у таких галузях як: постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, водопостачання; каналізація, поводження з відходами, будівництво, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, тимчасове розміщування й організація харчування, інформація та телекомунікації, фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном, професійна, наукова та технічна діяльність, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування, освіта, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок, надання інших видів послуг.

Аналізуючи статистичні показники створеного валового продукту в різних секторах економіки України спостерігаємо номінальне зростання за різними галузями в розрізі років, однак такі

тенденції лише поверхнево дають змогу оцінити реальні зміни в економіці країни, адже девальвація гривні, інфляція, курс гривні по відношенні до інших валют мають високий рівень впливу на реальну складову розвитку економіки. Саме тому, вважаємо за доцільне розрахувати динамічні зміни обсягів виробництва ВВП за галузями економіки в розрахунку до дол. США.

Використовуючи середньозважені курси гривні до дол. США, отримаємо наступну статистичну інформацію (табл.4, рис. 3):

Аналізуючи рис. 3 можемо спостерігати які сфери економіки найбільше піддавалися економічним потрясінням і під впливом зміни яких валовий внутрішній продукт в Україні змінювався найбільше. Зокрема, сфера послуг фактично повторює траєкторію ВВП, що може свідчити про найвищу чутливість сфери послуг до змін у світовій економіці, а також найбільшу залежність економіки України саме від будівельної галузі, кон'юнктури в фінансовому секторі. «Потрясіння» у фінансовому секторі, ліквідація великої кількості недержавних банків, призвели до спаду економіки країни у 2013–2015 роках., також негативну динаміку в сфері послуг можна пояснити кризою в будівництві та зменшенням попиту на ринку нерухомого майна. Однак починаючи з 2015 року українська економіка і зокрема сфера послуг розпочинає своє зростання, що засвідчує подолання негативних економічних наслідків та стабілізації даної галузі.

Таблиця 4. Динаміка створення валового внутрішнього продукту за галузями економіки у 2008–2017 рр., млн. дол. США. [3; 6]

Роки	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Показники										
ВВП	179992	117228	136419	163160	175781	183310	131805	90615	93270	109265
Промисловість	41592	23431	25976	29686	31887	31034	22981	15191	16560	20175
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	12369	8440	10130	13205	13697	16220	13557	10978	10947	11179
Сфера послуг	109450	76884	84171	94918	105765	114497	79787	51168	51676	60958

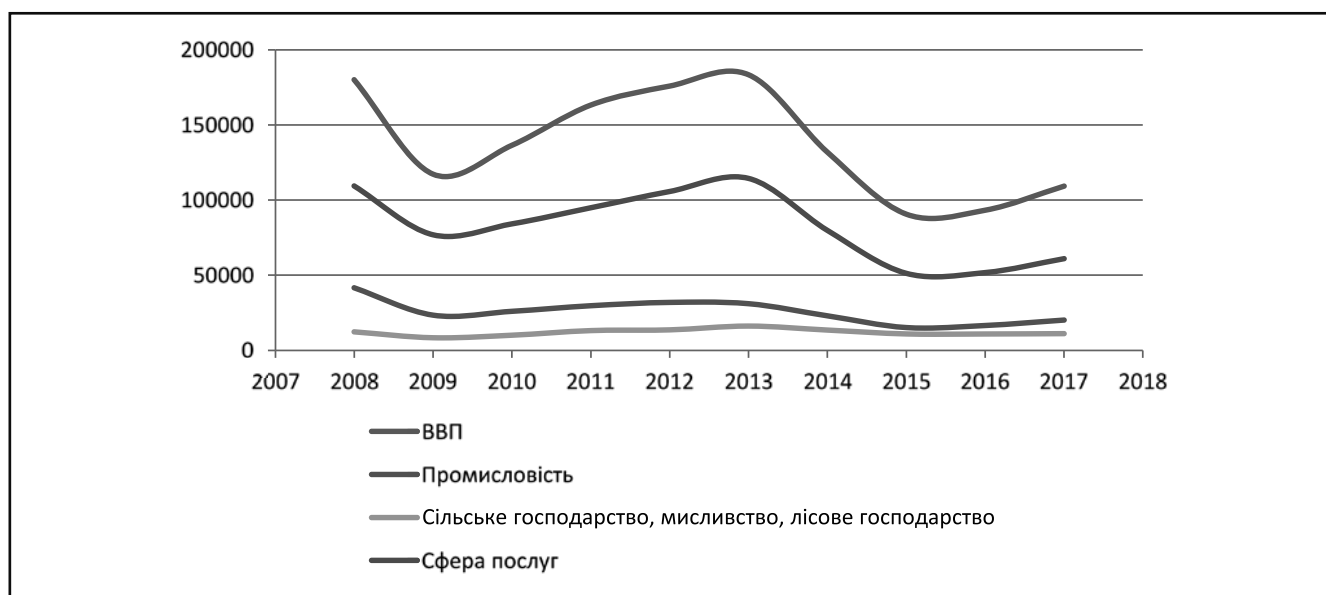

Рисунок 3. Динаміка створеного ВВП за галузями економіки в розрізі 2008–2017 років, дол. США.*

Розроблено автором на основі: [3; 6]

Тоді як промисловість та сільське господарство виявилися менш чутливими до економічних криз, які мали місце в світі. Аграрна сфера виявилася найбільш стійкою та знаменувалася найменшою волятивністю. Саме тому вважаємо, що саме сільське господарство є тією галуззю економіки, яка може дати поштовх для розвитку економіки України, є найменш чутливою до економічних потрясінь і породжує постійний поступальний висхідний рух. Протягом 2008–2017 року не спостерігаємо чітких спадів та рецесій в цьому секторі економіки.

Що стосується промислового виробництва, у зв'язку з політичними потрясіннями, агресією зі сторони Росії, окупацією частини території України, це призвело до зниження промислового потенціалу країни, що чітко проглядається на рис. 3. Спостерігаємо фазу спаду у 2013–2015 роках. Тоді як спад 2008–2009 року в даному секторі економіки був спричинений світовою фінансовою кризою, динамікою цін на важку промислову продукцію.

Однак під впливом сприятливих ринкових умов вже у 2010 році відбулася стабілізація даного сектору економіки, та розпочалася фаза економічного підйому.

Незважаючи на важку політичну ситуацію у 2015 році дана галузь показує тенденцію до зростання.

З огляду на проведений аналіз можемо констатувати, економіка України є чутливою до економічних дисбалансів в світі, однак дії уряду, який використовує макроекономічні дискреційні інструменти

призвели до стабілізації економічної ситуації і забезпечили повільний однак висхідний розвиток.

Але, макроекономічний аналіз доводить, криза 2013 року в Україні була надзвичайно масштабною, ми спостерігаємо високі темпи зменшення валового внутрішнього продукту, який знизився до рівня 90615 млн дол. США у 2015 році, тоді як найменше його значення в попередньому економічному циклі у 2009 році становило 117228 млн дол. США.

Тому навіть при депресії 2009 року Україна перебувала в економічно кращому становищі ніж у 2017 році, коли вітчизняна економіка перебуває у фазі піднесення. Причиною такого негативного становища є значне зниження темпів виробництва промислової продукції та сфери послуг, частка яких у створеному ВВП країни є найвищою. Промислове виробництво зменшилося з 23431 млн дол. США у депресійний 2009 році до 15191 млн дол. США у 2015 р., тоді як сфера послуг зменшилася з 76884 млн дол. США до 51168 млн дол. США.

Єдиною галуззю економіки, яка забезпечила приріст валового внутрішнього продукту є аграрна сфера, коли показник виробництва продукції у 2009 році був меншим і становив 8440 млн дол. США ніж у 2015 році коли показник створеного продукту в аграрній сфері становив 10978 млн дол. США.

Такі показники ще раз засвідчують потребу в розвитку та підтримці сільськогосподарського виробництва в Україні, яке є стратегічною галуз-

зю економіки країни і в майбутньому дозволить побудувати міцну продовольчу країну з швидкими темпами економічного зростання і лідерськими позиціями в світі. Дасть поштовх для інших галузей економіки, супутній аграрній сфері.

Для побудови цілісної картини економічних залежностей, вважаємо за доцільне дослідити розподіл створеного валового внутрішнього продукту на різні соціально-економічні сфери через Зведений бюджет України та Пенсійний фонд України. Визначити взаємозалежності між валовим внутрішнім продуктом України та Державним боргом. Такі дослідження дозволять встановити ефективність та раціональність використання бюджетних коштів, визначити чи

економіка України є економікою «проїдання» чи економікою «розвитку». І хто є справжнім доном України, платники податків чи кредитори?

Аналізуючи показники у наведеній таблиці 5, можемо спостерігати номінальне зростання видаткової частини Зведеного бюджету України за роками, децю строкатишою є ситуація щодо видатків Пенсійного фонду, зокрема у 2016 році такі видатки були меншими ніж у попередньому 2015 році, перекрити бюджет Пенсійного фонду України вдалося за рахунок коштів Державного бюджету України.

Однак, для більш точного аналізу, який матиме кращий економічний ефект, варто виразити наведені в таблиці 5 показники у доларах США. Що

Таблиця 5. Динаміка ВВП, видатків Зведеного бюджету України за функціями та Пенсійного фонду України у 2008–2017 рр., млн. грн. *

Роки Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ВВП	948056	913345	1082569	1316600	1408889	1454931	1566728	1979458	2383182	2982920
Видатки на освіту	60955	66770	79789	86254	101561	105539	100110	114193	129435	177756
Видатки на соціальний захист	31390	28283	37366	43781	57027	57799	58192	76753	110719	145534
Пенсії	42648	50487	67165	61653	68280	87264	79813	99587	147611	140227
Видатки на медицину	33551	36558	44765	48962	58454	61569	57150	71001	75409	102392
Збройні сили	11733	9654	11347	13242	14487	14844	27365	52016	59357	74360
Видатки Пенсійного фонду України	153854	165729	191473	210714	233696	252755	243478	266508	256669	291466
Капітальні видатки	41179	19978	30664	41947	40745	29380	20200	46753	73028	99612
Видатки загалом	309216	307312	377873	416854	492455	505844	523126	679871	835589	1056760
Видатки Пенсійного фонду України та Зведеного бюджету України (Загалом)	463070	473041	569346	627568	726151	758599	766604	946379	1092258	1348226

*Розроблено автором на основі: [3; 5; 7]

Таблиця 6. Динаміка ВВП, видатків Зведеного бюджету України за функціями та Пенсійного фонду України у 2008–2017 рр., млн. дол. США. *

Роки Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ВВП	179992	117228	136419	163160	175781	183310	131805	90615	93270	109265
Видатки на освіту	11588	8571	10062	10688	12679	13309	8427	5229	5066	6511
Видатки на соціальний захист	5968	3631	4712	5425	7119	7289	4898	3514	4333	5331
Пенсії	8108	6481	8470	7640	8524	11004	6718	4560	5777	5137
Видатки на медицину	6379	4693	5645	6067	7298	7764	4811	3251	2951	3751
Збройні сили	2231	1239	1431	1641	1809	1872	2303	2382	2323	2724
Видатки Пенсійного фонду України	29250	21275	24145	26111	29176	31873	20495	12203	10046	10676
Капітальні видатки	7829	2565	3867	5198	5087	3705	1700	2141	2858	3649
Видатки загалом	58786	39450	47651	51655	61480	63789	44034	31130	32704	38709
Видатки Пенсійного фонду України та Зведеного бюджету України (Загалом)	88036	60724	71796	77766	90656	95662	64529	43332	42750	49386

*Розраховано автором на основі: [3; 5; 6; 7]

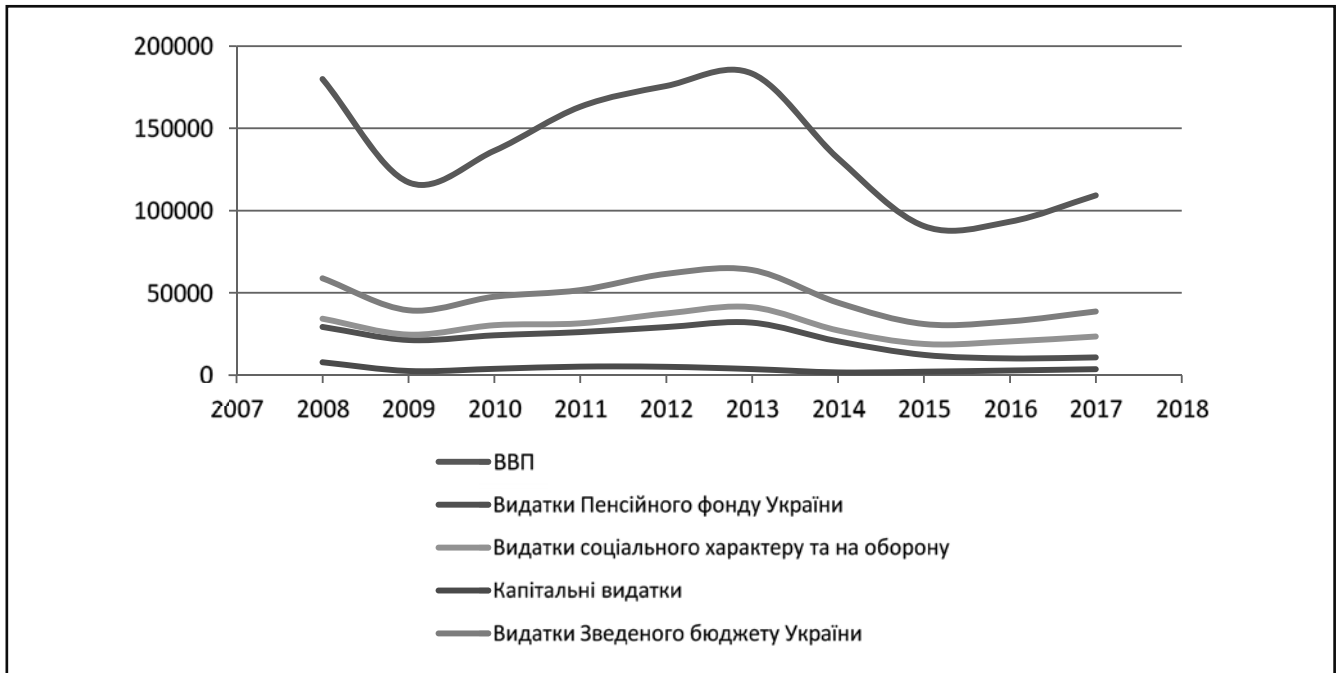

Рисунок 4. Динаміка ВВП та видатків Держави (за видами) в розрізі 2008–2017 років, млн. дол. США.*

*Розроблено автором на основі: [3; 5; 6; 7].

дозволить оцінити реальні видатки, та визначити пріоритети держави в сфері соціально-економічного розвитку (Таблиця 6; Рис. 4).

Аналізуючи основні макроекономічні показники, що відображають державну політику видатків, можемо зробити наступні висновки.

Видатки Зведеного бюджету України повторюють траєкторію показників валового внутрішнього продукту, що може свідчити про підлаштування політики в сфері видатків до загальнодержавної кон'юнктури економічного розвитку. В роки економічного спаду, депресії видатки Зведеного бюджету України також знаменуються своїм зменшенням, тоді як в умовах зростання економіки видатки держави також зростали. Така ситуація є прогнозованою, адже видаткова частина Зведеного бюджету України є залежною від економічних показників країни, видатки більшою мірою фінансуються за рахунок коштів платників податків (суб'єктів, що створюють ВВП). Тому зниження економічної активності призводить до зменшення рівня залучення фінансових інструментів для здійснення функцій держави соціально-економічного характеру.

Що стосується видатків Пенсійного фонду України, можемо відмітити менш стрімке їх зростання в період економічних підйомів і більш вологішу тенденцію в умовах економічної кризи. Таку

ситуацію можна пояснити зміщенням акцентів від Пенсійного фонду до фінансування пенсій за рахунок коштів Державного бюджету (основний донор Пенсійного фонду є Державний бюджет України), реальне зростання пенсій пенсіонерів в Україні відбувається надзвичайно повільними темпами, що дає змогу стверджувати про низький рівень соціальної «уваги» уряду країни на проблеми пенсіонерів. Вирішенням проблем в сфері пенсійного забезпечення громадян України може стати масштабна Пенсійна реформа, яка повинна полягати не лише в запровадженні нових умов зарахування страхового стажу, підняття пенсійного віку громадян, а й необхідність запровадження трьох рівневої пенсійної системи, яка передбачає солідарну пенсійну систему, накопичувальну і недержавне пенсійне страхування, що дозволить вирішити питання фінансування пенсій з Пенсійного фонду України. До чинників, які вплинули на стан пенсійного фонду, було застосування дискреційних інструментів, зокрема в сфері справляння ЄСВ, зменшення ставки ЄСВ у 2016 році майже в два рази, призвело до зростання дефіциту бюджету і немало очікуваного позитивного ефекту. Саме це і стало причиною існування стадії спаду і у 2017 році, тоді як інші видатки держави починаючи з 2015 року проявляли тенденцію до зростання.

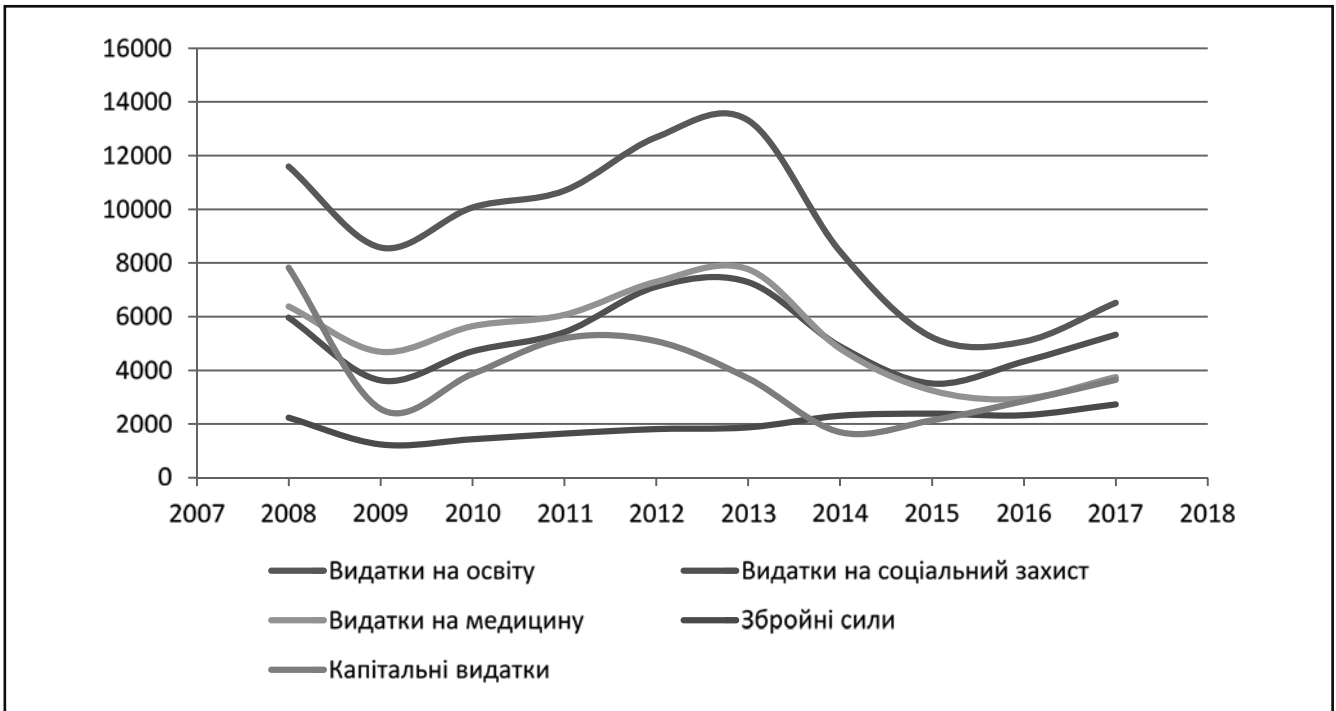

Рисунок 5. Динаміка ВВП та видатків Держави (за функціональним спрямуванням) в розрізі 2008–2017 років, млн. дол. США.*

* Розроблено автором на основі: [3; 5; 6; 7]

Загальну увагу варто привернути до динаміки видатків соціального характеру, на оборону країни та капітальних видатків, що дозволить встановити пріоритети в розвитку України (рис. 5).

Підводячи підсумки, констатуємо наступне, уряд України переживши економічну кризу 2015 року відновив тенденцію до підвищення обсягів фінансування видатків соціального характеру, що може бути позитивним індикатором економічного зростання в Україні. Проте чітко проявляється соціальний характер бюджетної політики України, який є ефективним у короткостроковій перспективі. Однак за існуючого стану економічного розвитку, позитивний економічний ефект у довгостроковій перспективі можна спостерігати спрямовуючи бюджетні кошти на розвиток галузей економіки (так звані капітальні видатки). В аналізованій період спостерігаємо позитивну тенденцію у фінансуванні державою таких видатків. Починаючи з 2014 року, витрати держави економічного характеру почали зростати і відображають найвищу висхідну траєкторію протягом періоду за який зроблено аналіз. Отримані результати є свідченням того, що уряд країни обрав стратегію довготривалого і ефективного розвитку економіки, що вже у середньостроковій перспективі призведе до економічного зростання.

Також можемо спостерігати зростання витрат на фінансування оборони країни, яке розпочалося у 2009 році із 1239 млн дол. США до 2724 млн дол. США у 2017 році. Тенденція до зростання оборонних видатків є закономірною, адже починаючи з 2013 року Україна перебуває в стадії збройного конфлікту на Сході країни і прямої військової агресії зі сторони Російської федерації.

Однак, проаналізувавши дві складових фіскальної політики країни (податкову та видаткову політики), ми не в змозі зі 100% впевненістю стверджувати про правильність всіх дій уряду щодо політики економічного зростання та підвищення соціального добробуту громадян країни. Адже боргова політика держави є не менш важливою ніж дві інших, а можливо і найбільш важливою у довгостроковому періоді розвитку країни. Адже від ефективної боргової політики залежить фінансова та економічна незалежність держави і безпосередньо вона може впливати на державний суверенітет.

Саме тому вважаємо за доцільне дослідити взаємозалежності між циклами економічного розвитку та тенденціями в сфері боргової політики держави (Таблиця 7).

Аналізуючи наведені в Таблиці 7 показники, хочемо зауважити, що рівень державного боргу в Україні зріз з показника 189410 млн. грн. до

Таблиця 7. Динаміка валового внутрішнього продукту та Державного боргу України у 2008–2017 рр. млн. грн. *

Роки	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Показники										
ВВП	948056	913345	1082569	1316600	1408889	1454931	1566728	1979458	2383182	2982920
Державний зовнішній Борг	86023	135926	181813	195806	208919	223016	486027	826270	980185	1080310
Державний внутрішній Борг	44667	91070	141662	161467	190299	256960	461004	508001	670646	753399
Гарантований державою зовнішній борг	56720	75825	94932	103607	16211	77009	125939	216449	259843	294685
Гарантований державою внутрішній борг	2001	14063	13828	12241	100081	27129	27863	21459	19084	13280
ВСЬОГО	189410	316885	432235	473122	515511	584114	1100833	1572180	1929759	2141674

* Розраховано автором на основі: [3; 8]

Таблиця 8. Динаміка валового внутрішнього продукту та Державного боргу України у 2008–2017 рр. млн. дол. США. *

Роки	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Показники										
ВВП	179992	117228	136419	163160	175781	183310	131805	90615	93270	109265
Державний зовнішній Борг	16332	17446	22911	24265	26066	28098	40888	37825	38361	39572
Державний внутрішній Борг	8480	11689	17851	20010	23743	32375	38783	23255	26247	27597
Гарантований державою зовнішній борг	10769	9732	11963	12840	2023	9703	10595	9909	10169	10794
Гарантований державою внутрішній борг	380	1805	1743	1517	12487	3418	2344	982	747	486
ВСЬОГО	35960	40672	54468	58632	64318	73594	92610	71971	75524	78450

* Розроблено автором на основі: [3; 6; 8]

2141674 млн. грн. Такі тенденції свідчать про підвищення рівня боргової небезпеки, що може зашкодити економічній незалежності країни, призвести до дефолту, інших негативних економічних наслідків. Також нагромадження державного боргу може призвести до підвищення рівня податкового навантаження, як необхідність погашення боргу за рахунок платників податків, або ж залучення додаткових кредитних ресурсів за для виплат за старими зобов'язаннями. З огляду фіскальної політики такі тенденції є невтішними, адже змушують уряд перерозподіляти видатки бюджету на погашення та обслуговування боргу держави.

Що ж стосується реального показника державного боргу України, вважаємо за потрібне виразити його в дол. США. Це дозволить прослідкувати реальний рівень його зміни та зробити певні економічні висновки (Таблиця 8; рис. 6).

Відображення динаміки накопичення Державного боргу України вказує на її антициклічність. Аналізуючи основні показники державного боргу України протягом 2008–2017 років, спостерігаємо, що

дії уряду в даному напрямку були діаметрально протилежними від дій які ми спостерігаємо при аналізі циклічності податкової політики держави. В період економічних спадів і економічної депресії спостерігаємо зростання державного боргу України. Саме тому, для подолання наслідків економічного занепаду, основним джерелом фінансування державних видатків (зокрема соціального характеру) були державні запозичення, що породило значне зростання державних зобов'язань. Варто наголосити, хоча рівень державного боргу знаходився в межах дозволених Бюджетним кодексом рамках, однак в останні роки він наблизився до їх критичних значень, що може свідчити про підвищення рівня фінансової залежності від кредиторів країни, в тому числі зовнішніх (рис. 7). Це породжує додаткове навантаження на бюджет і платників податків зокрема в майбутніх періодах.

Аналізуючи динаміку боргового навантаження, відмітимо значене зростання боргового навантаження починаючи з 2014 року, якщо у 2013 році Державний борг становив 40,15% ВВП то

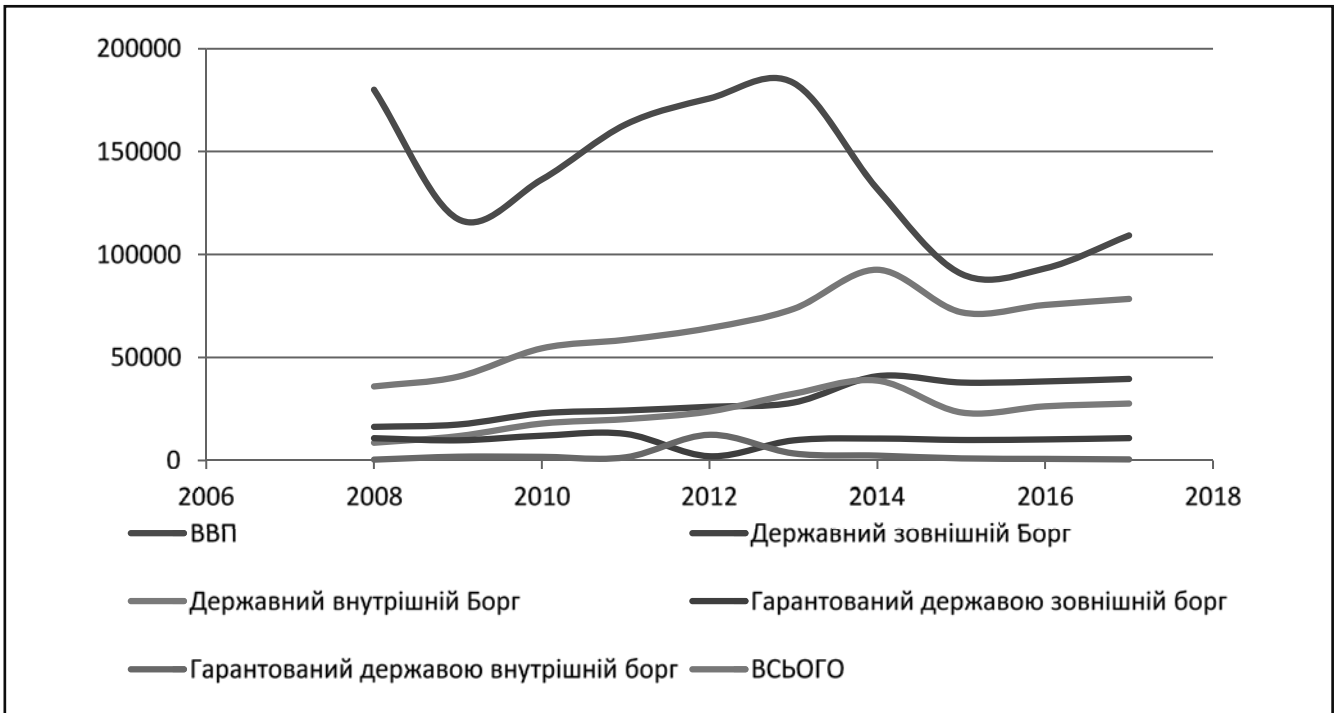

Рисунок 6. Динаміка ВВП та Державного боргу України в розрізі 2008–2017 років, млн. дол. США.

Рисунок 7. Динаміка боргового навантаження в Україні протягом 2008–2017 років, %.*

*Розраховано автором на основі: [3; 6; 8]

вже у 2014 році він зріс до 70,26%, а у 2016 році його рівень дещо перевищив гранично допустиму межу у 80%, у 2017 році уряду вдалося повернути показник до законодавчо допустимого значення. В свою чергу спостерігаємо величезне зростання зовнішнього боргу країни, яке з 14,83% у 2012 році змінилося до 41,74% у

2015 році, тоді як внутрішньоборгове навантаження в 2013 році було більшим ніж зовнішньоборгове. А вже у наступних періодах воно зменшилося і коливалося в межах 25,26% у 2017 році та 29,42% у 2015 році. Що свідчить про зниження фінансової спроможності внутрішніх державних кредиторів.

Невтішна висхідна тенденція Боргового навантаження в Україні, може призвести до непопулярних кроків державної влади, до підвищення податкового навантаження задля отримання додаткового фінансового ресурсу для виплат за боргами строк погашення по яким настане.

Проаналізувавши всі складові фіскальної політики, та їх залежність від економічних циклів, відзначимо податкова політика, політика видатків є циклічною, фактично повністю відображаючи траєкторію зміни ВВП країни, тоді як боргова політика вказує на антициклічний характер. Що вказує на негативний характер здійснюваної державою фінансової політики. Адже нагромадження боргу держави без достатнього рівня економічного зростання, призведе до необхідності підвищення податкового навантаження або ж негативних кроків у монетарній політиці країни.

Провівши дослідження, можемо зробити певні **ВИСНОВКИ.**

За аналізований період економіка України перебувала в усіх стадіях економічного циклу, що чітко відображається наведеними вище розрахунками. Однак економічна криза 2013–2015 рр. була значно глибшою ніж у 2009 році, реальний ВВП країни зазнав значного спаду, Економічне зростання, що розпочалося у 2009 році може вказувати на позитивну тенденцію, однак рівень валового внутрішнього продукту 2017 року досі не досяг значення, яке було зафіксованим у рік економічної депресії 2009 р. Сучасний стан економіки України поки не подає позитивних сигналів для світових фінансових еліт та інвесторів зокрема.

Податкова політика країни відзначається своєю циклічністю, зокрема це простежується коли аналізується динаміка податкових надходжень, траєкторія податкових надходжень повністю відображає траєкторію економічного циклу. Як висновок, в Україні не здійснюються заходи антициклічного характеру, на податкову політику впливають економічні зміни і не навпаки, урядом не застосовуються і не використовуються інструменти податкового характеру, здатні стимулювати економічний розвиток. В цьому випадку можемо припустити, що загалом більше уваги приділяється монетарним антикризовим заходам.

Що стосується державної політики в сфері видатків, також маємо незавжди позитивні тенденції. Зокрема, видатки Зведеного бюджету і Пенсійного фонду відповідають загальній еко-

номічній тенденції в країні. Однак задля подолання негативних економічних наслідків, вважаємо за потрібне інтенсифікувати витрати держави на капітальні потреби, розвиток економіки, що в майбутніх періодах дало б змогу пришвидшити темпи розвитку економіки країни, тоді як видатки соціального характеру, які становлять основну частку державних витрат мають позитивний ефект лише в короткостроковій перспективі, і нездатні забезпечити реальне економічне зростання в майбутніх періодах.

Якщо ми детально розглянемо створення валового внутрішнього продукту за галузями, помітимо, що найбільш стабільною галуззю економіки є аграрна сфера, яка навіть в періоди економічного спаду і депресії відображала висхідну траєкторію. Такі тенденції можуть свідчити про величезний потенціал даного сектору економіки країни, який є найбільш стійким до економічних криз в світі і має величезні перспективи стати локомотивом економічного піднесення в нашій країні.

Що ж стосується боргової політики нашої держави, яка на сьогоднішній день реалізується, вона є самою небезпечною із всіх складових у фіскальній політиці. Наступне нагромадження боргу країни може призвести до втрати економічної незалежності нашої держави, диктуванням зовнішніми кредиторами певних економічно не вигідних умов, що вплине на соціальний та економічний добробут наших громадян. Україна ще більше може заглибитися в стан соціальної нестабільності.

Пропонуємо змінити вектори державної фіскальної політики в напрямку підвищення рівня капітальних видатків, зменшення боргового навантаження за рахунок зовнішніх позик, змінити вектори в напрямку залучення коштів від внутрішнього кредитора, зменшити рівень податкового навантаження на прибутки підприємств реального сектору, що дозволить вивільнити кошти для реінвестування, розширення сфери виробництва, до пришвидшення темпів створення валового внутрішнього продукту. Для економічного зростання необхідно знизити рівень контролю за сферою виробництва, дебюрократизувати відносини між державою та бізнесом (державні органи влади повинні виконувати роль сервісної служби, надавати консультаційні послуги, а не виконувати роль карального інституту), необхідно впровадити непрямі методи державного контролю, забезпечити прозорість державної політики в

сфері закупівель, дозволити громадськості приймати активну участь в прийнятті рішень в сфері економіки, що дасть змогу підвищити рівень довіри міжнародних інституцій, покращити інвестиційний клімат в країні, а це в свою чергу стане поштовхом до розвитку економіки.

Однак, якщо попередні висновки мали де-що позитивне забарвлення, то останній буде де-що незручним. Зокрема економічне майбутнє України виглядає де-що примарно, якщо в нашій країні збережуться сьогоднішні тенденції. Незначне зростання зумовлене радше не комплексними реформами і якісними діями уряду, а швидше поодинокими кроками, які робить уряд виконуючи взяті зобов'язання перед зовнішніми кредиторами та світовими фінансовими інституціями за для отримання чергової «фінансової ін'єкції». Але найгірше, що політична система, яка сьогодні є прогнилою, далекою від ідеалу, часто використовує отримані позики не за призначенням, а розподіляє їх використовуючи сірі і нелегальні схеми, збагачуючись за рахунок коштів кредиторів. Водночас, боргове навантаження зростає, що як вже зазначалося є небезпечною тенденцією, яка несе загрозу економічній незалежності країни. Рівень корупції є також небезпечним в Україні, який не дає змоги запустити маховик економіки, адже часто рішення приймаються не на користь найефективнішого, а на користь того хто має найкраще урядове лобі чи «запропонував» великого хабара. Тому, для розвитку і процвітання країни, для його соціального та економічного зростання, необхідно створити громадські інститути, забезпечити присутність суспільства при прийнятті важливих державних рішень, або ж необхідна сильна воля державних лідерів для проведення ефективних реформ, однак сила корупції в Україні настільки велика, що вона «затиснула» всі сфери економічного та соціального життя країни. Першочергово потрібно нарешті провести ефективну судову реформу за зразками розвинутих демократичних країн, в противному випадку ми і далі топтатимемося на одному місці скочуючись в прірву соціально-економічного неповернення.

Список використаних джерел

1. Годованець О., Маршалок Т. Податкове навантаження: важливий чинник соціально-економічної стратегії держави / О. Годованець, Т. Маршалок // Економічний аналіз. – 2008. – № 3(19). – С. 85–89.

2. Вплив державного боргу на економіку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studopedia.su/5_51767_vpliv-derzhavnogo-borgu-na-ekonomiku.html.

3. Валовий внутрішній продукт за роками [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

4. Бюджет України; Доходи [Електронний ресурс] // Ціна держави. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://cost.ua/budget/revenue/>.

5. Бюджет України; Пенсійний Фонд [Електронний ресурс] // Ціна держави. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://cost.ua/budget/revenue/>.

6. Архів офіційного курсу долара США за 100 од., НБУ [Електронний ресурс] // finance.ua. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://charts.finance.ua/ua/currency/official/-/1/usd>

7. Бюджет України; Видатки [Електронний ресурс] // Ціна держави. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://cost.ua/budget/revenue/>.

8. Бюджет України; Державний борг України [Електронний ресурс] // Ціна держави. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://cost.ua/budget/revenue/>.

References

1. Hodovanets O., Marshalok T. Podatkove navantazhennia: vazhlyvyi chynnyk sotsialno-ekonomichnoi stratehii derzhavy / O. Hodovanets, T. Marshalok // Ekonomichnyi analiz. – 2008. – № 3(19). – S. 85–89.

2. Vplyv derzhavnoho borhu na ekonomiku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://studopedia.su/5_51767_vpliv-derzhavnogo-borgu-na-ekonomiku.html.

3. Valovi vnutrishnii produkt za rokamy [Elektronnyi resurs] // Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. – 2018. – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

4. Biudzhety Ukrainy; Dokhody [Elektronnyi resurs] // Tsina derzhavy. – 2018. – Rezhym dostupu do resursu: <http://cost.ua/budget/revenue/>.

5. Biudzhety Ukrainy; Pensiyni Fond [Elektronnyi resurs] // Tsina derzhavy. – 2018. – Rezhym dostupu do resursu: <http://cost.ua/budget/revenue/>.

6. Arkhiv ofitsiinoho kursu dolara SSHa za 100 od., NBU [Elektronnyi resurs] // finance.ua. – 2018. – Rezhym dostupu do resursu: <https://charts.finance.ua/ua/currency/official/-/1/usd>

7. Biudzhety Ukrainy; Vydatky [Elektronnyi resurs] // Tsina derzhavy. – 2018. – Rezhym dostupu do resursu: <http://cost.ua/budget/revenue/>.

8. Biudzhet Ukrainy; Derzhavnyi borh Ukrainy [Elektronnyi resurs] // Tsina derzhavy. – 2018. – Rezhym dostupu do resursu: <http://cost.ua/budget/revenue/>.

Дані про автора

Маршалок Тарас Ярославович,

к.е.н., доцент кафедри податків і фіскальної політики, Тернопільський національний економічний університет

e-mail: marshaloktm@gmail.com

Данные об авторе

Маршалок Тарас Ярославович,

к.э.н., доцент кафедры налогов и фискальной политики, Тернопольский национальный экономический университет

e-mail: marshaloktm@gmail.com

Data about the author

Taras Marshalok,

PhD, Associate Professor, Department of Taxes and Fiscal Policy, Ternopil National Economic University

e-mail: marshaloktm@gmail.com

УДК 339.97

DOI: 10.5281/zenodo.1482877

РАДЗИЄВСЬКА С.О.

Посилення ролі держави в управлінні економікою як шлях забезпечення економічного прориву

Світлій пам'яті Богдана Гаврилишина присвячується

У статті розглядається сучасний стан економіки України, констатується незадовільний тренд її розвитку. Підкреслюється, що процес становлення ринкової економіки України відбувався відповідно до рекомендацій Вашингтонського консенсусу, запропонованого як універсальний рецепт побудови сучасної глобальної економіки. Результатом цього стала втрата Україною високорозвинутої промисловості й орієнтація розвитку економіки переважно на сільськогосподарське виробництво, а також на видобуток сировини, її первинну переробку та експорт продукції із низькою часткою доданої вартості. Значна частина висококваліфікованих кадрів не змогла знайти роботу за рівнем своєї кваліфікації, була вимушена працевлаштуватись у сфері торгівлі або емігрувати за кордон. Подолання негативних тенденцій в економіці України потребує відмови від низки настанов Вашингтонського консенсусу, насамперед від ідеології неолібералізму, яка міститься у їх основі та яка не дотримується своєї ж головної настанови утверджувати справедливість. У сучасному світі в умовах розгортання Четвертої промислової революції, впровадження виробництв шостого технологічного укладу кардинально змінюється і економіка. Визначальним фактором стає час реалізації структурно-технологічних зрушень, скорочення якого головним чином залежить від активності держави та національної бізнес-еліти. Посилення цієї активності сприятиме формуванню еко-соціоринкової економіки, економіки знань, справедливості, високих технологій, економіки, здатної підтримувати природне середовище у параметрах, необхідних для збереження екосистеми і попередження кліматичних катастроф. Оптимізація зовнішньоекономічних зв'язків України має надати їй роль мосту між Сходом і Заходом, що сприятиме встановленню між ними взаємовигідних та безконфліктних відносин.

Ключові слова: господарський механізм, Вашингтонський консенсус, реіндустріалізація промисловості, модернізація виробництва, економіка знань, справедливість, високі технології, до-вкілля, глобалізація, економічний прорив.

РАДЗИЄВСКАЯ С.А.

Усиление роли государства в управлении экономикой как путь обеспечения экономического прорыва

В статье рассматривается современное состояние экономики Украины, констатируется неудовлетворительный тренд ее развития. Подчеркивается, что процесс становления рыночной экономики Украины происходил в соответствии с рекомендациями Вашингтонского консенсуса, предложенного как универсальный рецепт построения современной глобальной экономики. Результатом этого стала потеря Украиной высокоразвитой промышленности и ориентация развития экономики в основном на сельскохозяйственное производство, а также на добычу сырья, его первичную переработку и экспорт продукции с низкой долей добавленной стоимости. Значитель-